

Ірина ЗУБАВІНА

«МИСТЕЦТВО МОЛОДИХ»: СТОРІНКИ ІСТОРІЇ

Творча акція «Мистецтво молодих» була започаткована Національною академією мистецтв України 1998 року. Строго кажучи, ця акція не є фестивалем, проте її унікальна формула цілком фестивальна, адже передбачає огляд дипломних робіт випускників творчих вищих навчальних закладів на засадах конкурсного змагання. Переможці отримують Почесні медалі і дипломи Академії, що є переконливим свідченням визнання їх здобутків старшими колегами — членами кіновідділення Академії — найвідомішими митцям України і світу.

За майже півтора десятиліття існування акції відбулись певні трансформації у суспільстві і культурі. Та незмінним залишилось головне завдання творчого заходу — привернути увагу до проблем молодих фахівців — випускників вищих навчальних закладів художньої, театральної, музичної та екранної освіти — професійних художників, акторів, режисерів, музикантів, мистецтвознавців та інших майстрів у різних галузях мистецтва.

У попередні роки в межах акції була репрезентована творчість молодих митців в галузі образотворчого мистецтва (1998, 2002, 2006, 2010), у 1999, 2003, 2007 та 2011 роках увага концентрувалась на проблемах випускників навчальних закладів театрального профілю, у 2001, 2005, 2009 роках до фокусу уваги потрапили випускники музичних закладів, а в 2000, 2004, 2008 та 2012 роках акцію присвячено першим самостійним крокам у професії спеціалістів сфери екранних мистецтв — кінорежисерів, кінооператорів, майстрів анімаційного кіно, кінознавців, драматургів, культурологів, істориків культури, організаторів кінематографічної справи тощо.

Отже, творча акція «Мистецтво молодих» за чотринадцять років свого існування вже вчетверте фокусує увагу на актуальних проблемах молодих митців екрана — тих, кому облаштовувати аудіовізуальний простір України у найближчому майбутньому. Саме фахівці кіно- й медіа-сфер відповідатимуть за наповнення стратегічно-інформаційного простору — вагомої складової загальнокультурного контексту нашого щоденного буття.

Шкіл, що випускають молодих спеціалістів у сфері кіно та медіа (режисерів, сценаристів, операторів тощо — за списком творчих спеціальностей) в Україні налічується кілька: давніми традиціями зарекомендував себе Інститут екранних мистецтв Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого, а також Інститут кіно і телебачення при Національному університеті культури і мистецтв. Окрім того кадри для медіа-сфери готують Харківська Академія культури, Київський Міжнародний університет, Університет імені Івана Миколайчика, Інститут телебачення, кіно і театру Київського міжнародного університету, Луганська державна академія культури і мистецтв, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, Центр кінематографічних студій Національного університету «Києво-Могилянська Академія». Фахівців спеціальності «художник кіно» навчають в Національній академії образотворчого мистецтва і архітектури. Серед випускників Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського також знайдуться такі, що працюватимуть в кіно. Слід згадати випускників, що будуть опановувати дотичні до медіа-сфери діяльності. Таких знаходимо в різних вишах: в поле медіальної проблематики вкладається певна кількість дипломних робіт випускників факультетів журналістики, КПП, Одеського університету, Таврійського гуманітарно-екологічного інституту тощо. Отже, розширюється «географія» акції «Мистецтво молодих», що й досі залишається єдиним в Україні оглядом дипломних робіт творчої молоді, котра вступає на самостійний професійний шлях.

Конкурсні змагання та Почесні дипломи, медалі Академії стають помітним стимулом для молодих митців, свідченням, що їх помітили, почули авторитетні колеги. Серед лауреатів академічних нагород — імена недавніх випускників, що стали вже відомими у світі. Це — знаний нині кінооператор Сергій Михальчук, режисер і драматург Олексій Росич, кінорежисер Олесь Санін, режисер анімаційного кіно Степан Коваль, режисери Ігор Стрембицький, Марина Врода

та інші. Протоколи рішень журі складають перспективні сторінки в історії заходу — адже містять імена, на які ще чекає повнота розкриття.

Сьогодні, коли спостерігається вибухове розширення екранної сфери, «екранність» виходить на авансцену художньої культури і нашого буття, важко заперечувати закономірність і прагматичну цінність зустрічей представників різних кіношкіл задля знайомства з досвідом колег. Чи то у переглядовому залі перед екраном, чи то в рамках обговорень та наукових дискусій. Таке «перехресне опилення» дозволяє уникнути герметичності, стимулює подальші теоретичні й методологічні розробки, практичне запровадження інновацій.

Творчі зустрічі у рамках «Мистецтва молодих» набули вже певного ретровиміру. Спогади про учасників конкурсу і переможців різних років, авторів наукових статей і виступів на конференціях — це не сухий перелік дат і назв, а яскраві імена, фільми і тексти. Небайдужі, зацікавлені промови у професійному колі колег, запеклі дискусії, у яких відбиваються рими і сумніви свого часу, закарбувались на сторінках академічних видань. Деякі сформульовані чаяння вже реалізувались на практиці. Відтак, можна вважати, що акції та супровідні видання (каталоги та збірники матеріалів конференцій) призначення своє виконують.

Участь у заходах поважних кіномайстрів стала промовистим свідченням творчої сили, актуальності кінопедагогічного розуму. Незабутнім залишився у пам'яті присутніх пристрасний виступ на захист професійної освіти професора Василя Васильовича Цвіркунова, дійсного члена Академії мистецтв України. Василь Цвіркунов був пасіонарною особистістю, лицарем українського кіно. Саме за часів його керування Кіностудією імені О. Довженка там створювалися кращі фільми поетичної школи. Лицарем він проявив себе і у ставленні до фахової кіноосвіти. Виступ під час акції «Мистецтво молодих '2000» став останньою публічною промовою Василя Васильовича, отже сприймається як його духовний заповіт. Імена Вадима Чубасова, Тетяни Дерев'янка залишились в історії кіно і в історії творчої акції.

Хочеться висловити щиру подяку постійним учасникам наукових дискусій. В їх числі — академік НАМ України, професор Вадим Скуратівський, члени кореспонденти НАМ України Оксана Мусієнко, Ганна Чміль, Олександр Коваль, Вадим і Михайло Ілленки. Публікації і виступи поважних експертів кіно і педагогів Володимира Горпенка, Сергія Тримбача, Лариси Брюховецької, Зої Алфьорової, Віктора Шкуріна, Романа Ширмана, Ігоря Негреску, Тетяни Ковтун,

Віктора Греся, Валентини Слободян та інших — утворюють щільний текстовий простір, який, ніби чутливий барометр, відображає зміни в освітній і професійній сфері. В умовах свободи від ідеологічних функцій і водночас від пристойного держфінансування вітчизняний кінематограф пережив кризу малокартиння, зробив крок до бізнесу, продюсерської системи. Змінюється апарат, лексика, поняття, з якими працюють дослідники і критики. У відповідь на виклики доби динамічно трансформується і коло проблем, що обговорюють фахівці під час конференцій, які традиційно утворюють теоретичне ядро творчого заходу. Помітимо, як симптоматично еволюціонували назви цих конференцій від акції до акції. Конференція, що відбулася в межах акції «Мистецтво молодих '2000» називалась «Кіноосвіта в Україні. Сучасний стан, перспективи розвитку». На конференції 2004 року відповідно розглядалися проблеми аудіовізуальної освіти, а у 2008 році — справи екранної освіти в цілому. Назва наукової конференції, що центрує «Мистецтво молодих '2012», — «Сучасні стратегії екранної освіти: Українська версія». Як бачимо, аналізу піддаються методики навчання з урахуванням все більш широкого спектру екранних форм текстуальності — від чистого кінематографа, цифрового відео і телебачення до новітніх інтерактивних медійних форм.

Зазвичай у програмі обговорень формувалися панелі, присвячені проблемам теорії, історії і практики екранної освіти, приділялась увага зарубіжним освітнім моделям у сфері екранної культури, успішним педагогічним практикам тощо. Нині настав час говорити про медіазнавство, актуалізацію проблем візуальної і медіаграмотності, які робляться важливою умовою успішної діяльності в електронній публічній сфері. Видається, слід повернутися до вирішення питань офіційної реєстрації нової вузівської спеціалізації «медіапедагогіка».

До нагальних проблем сучасної фахової освіти належить віднести відсутність вітчизняної школи кіноакторів. Як відомо, в Україні не існує вищих навчальних закладів, де б на професійній основі готували акторів кіно. Ця давня проблема має історично обумовлене коріння. За радянських часів основним початальником кіноакторів був ВДІК. Нині в Україні існує міцна акторська школа на театральному факультеті КНУТКіТ імені І. К. Карпенка-Карого, проте готують там акторів переважно для театрального кону. Не може адекватно вирішити проблему дефіциту професійних кіноакторів і підготовка дикторів в Інституті екранних мистецтв КНУТКіТ імені І. К. Карпенка-Карого та аналогічна спе-

ціалізація на базі «Інтер-школи». У акторів масових видовищ, що їх випускає Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв (НАКККіМ), своє цільове призначення.

Чільним залишається питання професійної підготовки працівників «середньої ланки», брак яких унеможливає виробничий процес в кіно.

З огляду на ці та інші проблеми в галузі підготовки кваліфікованих кадрів у сфері екранних мистецтв Національна Академія мистецтв України всіляко підтримує ідею статування окремої Української вищої кіношколи з технічно оснащеною кіностудією, яка б забезпечувала повний цикл фільмовиробництва (у форматах кіно та відео), з модернізованими навчальними планами (у відповідності до кращих світових зразків), із затвердженою програмою практичних робіт (з урахуванням необхідного мінімуму, що надасть можливість за термін студіювання опанувати практичними навичками).

Вивчається питання щодо можливості започаткування при цьому навчальному закладі вищі навчальні курси сценаристів і режисерів (на кшталт московських Вищих режисерських курсів), з дворічним терміном фахового навчання студентів, які вже мають базову вищу освіту. Хоча цілком вірогідно, що вирішення цієї задачі зіткнеться з тією ж проблемою, яка стала на перешкоді створенню «майстер-класів» — майстерень, де відомі митці кіно мали передавати молодим фахівцям свій професійний досвід. Перешкода ця носить назву — легітимація диплому.

Варто було б передбачити хоч невеликі бюджетні витрати на видання навчальних посібників, розширення фільмотек та відеотек у вищих навчальних закладах, де виховують фахівців екранних мистецтв. Нині ІПСМ не тільки доводить до відома спеціалізованих навчальних закладів інформацію про наукові видання НАМ України та Інституту проблем сучасного мистецтва НАМ України, що можуть використовуватися як навчальні посібники, а й розміщує видання в електронному вигляді на Web-сайті ІПСМ. Планується також відпрацювати систему використання професійного досвіду та теоретичних знань науковців інституту у наданні необхідної методичної допомоги навчальним закладам. Зокрема, при створенні підручників і навчальних посібників з фахових дисциплін.

Свій позитивний внесок у загальну справу професійної освіти роблять і творчі акції Академії. Їх призначення полягає не тільки у якісному наповненні культурного контексту, а й у розкритті потенціалу нової генерації «профі», запуску до культурного обігу нових яскравих імен.